

Prof. Mr. Drs. H. Beckman

Economische beschikkingmacht: Grondslag voor vermogensverantwoording en winstneming

1 Inleiding

Blijkens artikel 362 lid 2 boek 2 BW moet de balans getrouw, duidelijk en stelselmatig de grootte van het vermogen en zijn samenstelling in actief- en passiefposten weergeven. Artikel 363 lid 2 Boek 2 BW geeft aan dat het niet geoorloofd is in de jaarrekening activa en passiva tegen elkaar te laten wegvallen, indien zij ingevolge deze titel in afzonderlijke posten moeten worden opgenomen. Artikel 14 lid 1 Boek 2 BW verplicht een rechtspersoon een zodanige boekhouding te voeren dat daaruit te allen tijde de rechten en verplichtingen van de rechtspersoon kunnen worden gekend.

Dit samenstel van artikelen maakt reeds interessante vraagstellingen kenbaar nl.: wat is vermogen, wat zijn activa en actiefposten, wat zijn passiva en passiefposten, wanneer komt activering en passivering aan de orde en welke samenhang bestaat er met rechten en verplichtingen of vallen zij samen met (posten van) activa en passiva. Om de problematiek in beeld te brengen noem ik als probleemvelden: in beheer gehouden vermogen, onder bewind gesteld vermogen, trustvermogen, zekerheidsvermogen, in administratie gegeven vermogen (bijv. gecertificeerde aandelen), geleasde goederen, economische voorraden, gebruiksrechten (duurcontracten), back-to-back-leningen, optiecontracten, opschortende en ontbindende voorwaardelijke verplichtingen.

De gestelde vragen staan niet op zich zelf, met name indien men zich realiseert dat in het gebruikelijke geval de verwerving respectievelijk het in gebruik krijgen van vermogen inhoudt dat een ander het vermogen afstaat respectievelijk het gebruik verliest. In dit verband wordt dan van belang op welk moment de overgang van de een op de ander plaats vindt en wat de betekenis van die overgang is. Dit leidt rechtstreeks tot vragen als: wanneer zijn er opbrengsten, baten en winsten. Als probleemvelden in dit kader zijn onder meer te noemen: verkoop met recht van terugkoop, verkoop van optierechten, verkoop met eigendomsvoorbehoud, verkoop met behoud van het gebruiksrecht, verhuur voor huurders rekening, verkoop van vorderingen, verkoop voor rekening van koper met terugwerkende kracht.

Dit bij elkaar laat zien dat het doen van uitspraken over het al of niet (moeten) activeren respectievelijk passiveren onverbrekkelijk verbonden is met het doen van uitspraken over het beginsel van realisatie en het beginsel van de voorzichtigheid.

Het leidend motief bij het antwoord op de gestelde vragen voor de verantwoording in de jaarrekening moet zijn het *beginsel van de realiteit*, in verslaggevingsstandaarden wel aangeduid als ‘substance-over-form’ en in de Nederlandse wet verwerkt in de bepaling over ‘het wettelijk vereiste inzicht’ (artikel 362 lid 1). In dit kader komen – met name onder accountants – uitspraken voor zoals ‘de economische werkelijkheid is belangrijker dan de juridische werkelijkheid’, ‘de materiële situatie gaat boven de formele situatie’, ‘het belang in economische zin bij een goed of recht is van doorslaggevende betekenis voor activering’, ‘bedrijfseconomische overwegingen zullen er onder omstandigheden toe leiden dat een zaak of recht als actief wordt opgenomen’, ‘activering moet bij de economische eigenaar plaatsvinden’.

Het beginsel van de realiteit als leidend beginsel van de verslaggeving zal welhaast door een ieder worden aanvaard. Het probleem is hierbij wel dat ieder een ander beeld of voorstelling van de werkelijkheid kan hebben, ook als gesproken wordt over een getrouw beeld of een getrouwe voorstelling, hetgeen tot gevolg heeft dat verschillende weergaven in de verslaggeving denkbaar zijn respectievelijk dat een bepaalde als getrouw bedoelde weergave door een ander niet als getrouwe weergave wordt gezien.

De verschillende zienswijzen van en op de werkelijkheid worden soms gecompliceerder doordat sommigen ook echt menen dat de economische werkelijkheid (wat zou dit zijn?) belangrijker is dan de juridische werkelijkheid (wat zou dit zijn?) of omgedraaid. Met name indien de economische werkelijkheid als belangrijker wordt beschouwd dan de juridische, is een aantal van hen van oordeel dat het zelfs gerechtvaardigd kan zijn om de rechtsfeiten te veranderen. Ter verduidelijking noem ik het geval dat men kiest voor een bepaalde verantwoordingswijze die behoort bij een bepaalde gedragslijn die eventueel ook gekozen had kunnen worden maar waarvoor niet gekozen is. Als voorbeeld vermeld ik een laagrentende lening waaraan de markt een zodanige waarde toekent dat voor de geldgevers de lage rente is gecompenseerd zonder additionele lasten voor de leninguitgevende instelling. Zou men de rente op deze lening nu gaan verantwoorden als een normale rente, bijv. omdat andere ondernemers leningen tegen de normale marktrente hebben aangetrokken, dan verdraait men rechtsfeiten. Dat er hierdoor evidente verschillen met de voor de rechtspersoon reële situatie ontstaan, lijkt mij duidelijk.

Kom ik thans terug op de gestelde vragen, Deze vragen zijn dan ten principale:

- welke goederen (in ruime zin) en verplichtingen zijn vatbaar voor opneming op een balans?
- wanneer komen zij voor opneming op de balans in aanmerking?
- tegen welke bedragen worden zij op de balans opgenomen?

De eerste vraag betreft derhalve de *activerbaarheid* respectievelijk *passiveerbaarheid* in het algemeen. De tweede vraag duidt op de vraag *bij wie* activering respectievelijk passivering aan de orde komt. De derde vraag heeft op het *waarderingsvraagstuk* betrekking.

Ik zal hierna de drie gestelde vragen eerst voor de goederen (in ruime zin)

bespreken en daarna voor de verplichtingen. Aan het waarderingsvraagstuk als zodanig zal ik evenwel slechts in geringe mate aandacht besteden.

2 Actiefbestanddelen van het vermogen

De vragen *welke* goederen, *wanneer* en (in beperkte mate) *tegen welke waarde* komen hierna aan de orde. Hierbij hanteer ik bij gebrek aan beter het begrip goederen als een allesomvattend woord, daarmee strikt genomen een te ruime inhoud aan dit begrip gevend.

2.1 Activeerbaarheid

In het BW komt een bepaling voor waarin staat dat andere inbreng dan geld op aandelen mogelijk is mits die andere inbreng naar economische maatstaven waardeerbaar is. Het aardige van deze bepaling is dat zij bij uitstek een economische regel is. Er zijn namelijk een tweetal elementen in deze regel opgesloten:

- de inbreng moet ‘inbrengbaar’ zijn;
- de waarde van de inbreng moet bepaalbaar zijn.

Het eerste element is algemeen te stellen door zich af te vragen wat nu allemaal als activum zou kunnen worden aangemerkt. Men moet dan denken aan *zaken* en *vermogensrechten*. *Zaken* zijn – in de terminologie van het Nieuw BW – de voor menselijke beheersing vatbare stoffelijke objecten (dus *materiële* objecten). *Vermogensrechten* zijn rechten die afzonderlijk dan wel te zamen met een ander recht overdraagbaar zijn of er toe strekken de recht-hebbende stoffelijk voordeel te verschaffen dan wel zijn verkregen in ruil voor verstrekt of in het vooruitzicht gestelde stoffelijk voordeel. Kortweg: *zakelijke rechten* (vermogensrechten m.b.t. een zaak), *immateriële rechten* (rechten van industriële en intellectuele ‘eigendom’) en *vorderingsrechten* (rechten jegens een persoon). Zaken en vermogensrechten lenen zich derhalve voor activering.

Belangrijk wordt ook de vraag of ook andere ‘goederen’; (in strikte juridische zin: *niet-goederen*) activeerbaar kunnen zijn. Gedacht moet worden aan bijvoorbeeld oprichtingskosten, kosten van aandelenuitgifte, ontwikkelingskosten, software, zelfstandige goodwill, ideeën, marketingplannen. De maatstaf die hiervoor zou moeten gelden is of zij voorwerp van verhandeling in het maatschappelijk verkeer kunnen zijn. Een fantastisch idee kan meer getuigen van de fantasie van de bedenker dan van het nut van het idee voor anderen dan de bedenker. Maar het is ook mogelijk dat een idee ofschoon rechtens de bescherming ontbreekt (dus geen vermogensrecht!) zo waardevol wordt geacht dat ook derden graag geld voor dit idee neertellen.

Met de maatstaf ‘maatschappelijk verhandelbaar’ raak ik de kern voor de mogelijkheid van activeerbaarheid van goederen (in ruime zin). De activeerbaarheid ontstaat pas als mogelijkheid indien deze goederen *substantie* hebben verkregen dat wil zeggen zij zijn vatbaar geworden voor verhandeling in het maatschappelijk verkeer. Dit impliceert onder meer dat een persoonsgebonden huurrecht voor een aantal jaren niet activeerbaar is, omdat verhandelbaarheid in het maatschappelijk verkeer ontbreekt. Een overdraag-

baar huurrecht zal daarentegen in beginsel wel voorwerp van maatschappelijke verhandelbaarheid kunnen zijn. Een publiekrechtelijke concessie die aan een persoon is toegekend, is niet activeerbaar omdat de verhandelbaarheid ontbreekt. Persoonsgebonden goodwill is niet overdraagbaar, omdat derden hiervoor niets betalen.

Het gestelde betekent overigens niet dat nooit met genoemde of soortgelijke rechten of anderszins rekening zal worden gehouden. Zij – maar dit is kwestie van waardetoekenning – kunnen een rol spelen in de prijsbepaling van te verwerven aandelen of overdracht van ondernemingen zonder rechtspersoonlijkheid, mits de persoon ‘meegaat’. In deze gevallen gaat het om ‘aangekleefde’ waarde.

Het element van de bepaalbaarheid van de waarde houdt in dat de waarde naar economische maatstaven waardeerbaar moet zijn. Louter ideële waarde, hoezeer deze van belang kan zijn voor betrokkenen, is in dit kader niet van betekenis. Het portret van een overleden overgrootmoeder kan een grote ideële waarde hebben. Dit portret heeft echter geen naar economische maatstaven waardeerbare waarde tenzij het portret een bepaalde – weinig bewaarde – kunststroming op het terrein van de fotografie vertegenwoordigt dan wel deze overgrootmoeder een bekende persoon is geweest van wie geen of nauwelijks foto's bestaan. De economische waardeerbaarheid als maatstaf verhindert ook de constructie van *fictieve activa* dat wil zeggen objecten waaraan een schijn van verhandelbaarheid wordt gegeven door het toekennen van waarde die niet uit een economische waardering zou kunnen voortvloeien.

2.2 Toerekenbaarheid

Slechts activeerbare goederen kunnen worden toegerekend aan personen aan wie deze goederen *toebehoren*.

Het toebehoren zou afgeleid kunnen worden uit de juridische eigendom of volle gerechtigheid tot het goed. Dit zou aanvaardbaar kunnen zijn ware het niet dat de eigendom soms alleen ter zekerheid van vorderingen wordt gehouden of wordt gehouden als vertegenwoordiger van een ander, dan wel als vermogensbeheerder. Het is alleen hierom al dat een andere maatstaf voor het toebehoren zou moeten worden aangelegd. Dit zou als maatstaf de ‘echte’ of ‘normale’ eigendom kunnen zijn. Dit is de eigendom exclusief zekerheidseigendom en voorbehouden eigendom. Op zichzelf beschouwd lijkt dit een aanvaardbare maatstaf totdat men zich realiseert dat deze maatstaf soms te beperkt en soms te ruim is, omdat er ook situaties zijn waarin het toerekenen volgens de genoemde maatstaf ten onrechte goederen buiten aanmerking laat of juist in aanmerking neemt.

Een goede maatstaf is mijns inziens de maatstaf *economische beschikingsmacht*. Hiermee geef ik aan dat activeringsplichtig is hij die ten eigen bate beschikingsmacht over de in het object belichaamde waarde heeft. In juridische termen zou ik het ook zo kunnen formuleren dat hij die een object *voor eigen rekening* houdt of doet houden tot activeren van het object gehouden is. Van ‘doen houden’ is sprake indien een ander in eigen naam maar voor

rekening van de echte houder (= houder voor eigen rekening) het object houdt. Economische beschikkingsmacht komt niet uit de lucht vallen. Het verwerven daarvan behoeft een grondslag. Dit zal veelal zijn een koopovereenkomst, koop op afbetaling, huurkoop, huur, ruil. Minder voor de hand maar uiteraard mogelijk zou zijn een schenking of legaat. De titel zou ook een inbrengovereenkomst kunnen zijn (niet-geldelijke inbreng op aandelen). Bedacht dient hierbij echter te worden dat de genoemde titels obligatoire verhoudingen regelen en nog niet zonder meer in alle gevallen economische beschikkingsmacht voor de gerechtigde tot de betrokken objecten opleveren. Evenmin zal eigendomsoverdracht (levering) hiertoe behoeven te leiden. Het is wel zo dat vaak door eigendomsoverdracht tevens de economische beschikkingsmacht wordt overgedragen. Om redenen van doelmatigheid kan het daarom gewenst zijn in aansluiting op de maatstaf van economische beschikkingsmacht, de juridische eigendom te hanteren als een weerlegbaar vermoeden van economische beschikkingsmacht. Het vermoeden kan worden weggenomen door een uiteenzetting waaruit blijkt dat deze macht bij een ander rust.

Degene die de economische beschikkingsmacht daadwerkelijk heeft is hij die voor eigen rekening de in het object belichaamde waarde exploiteert of doet exploiteren (aanwenden) en de mogelijkheid heeft deze waarde aan een ander over te dragen. De exploitatie van de waarde brengt mee dat de invloed van het exploiteren op de waarde voor rekening en risico van de houder komt, dus van de economische gerechtigde. De overdracht van de waarde brengt mee dat hij niet langer exploiteert omdat hij de gevolgen van de exploitatie op de waarde aan een ander overdraagt.

Het is denkbaar dat de houder naar een bepaald moment gemeten de waarde overdraagt aan een ander maar met behoud van de risico's van de gevolgen van de exploitatie voor die waarde. In die situatie is het waarderisico bij de oorspronkelijke houder gebleven. Aldus beschouwd is een ander het object gaan houden voor rekening van de oorspronkelijke houder. De laatstgenoemde doet derhalve het object voor eigen rekening houden. Zou de houder het waarderisico overdragen met behoud van de waarde van het object gemeten naar een bepaald moment, dan transformeert bij hem het geactiveerde object in ander object en wel in wat ik zou willen noemen een genominaliseerde vordering.

Dit zo gezegd zijnde, betekent dat het meest cruciale is het element 'voor eigen rekening'. Wordt dit voor rekening van een ander, dan is de economische beschikkingsmacht op een ander overgegaan. Men zou in dit verband kunnen spreken over 'economische levering'. Het tijdstip waarop geeft dan ook aan wanneer het object bij de een geactiveerd moet worden en bij de ander gedeactiveerd moet worden. Hiermee ligt dus ook het *realisatiemoment* van opbrengsten, baten en winsten vast (realisatiebeginsel).

Het voorgaande brengt mee dat activeerbare goederen voor activering in aanmerking komen indien zij aan iemand (natuurlijk persoon, rechtspersoon, personen d.m.v. samenwerkingsverband) toebehoren, omschreven op de wijze als hiervoor uiteengezet. Hiermede ligt de grondslag voor het activeren vast en daarmee voor de vermogensbepaling van de (rechts)persoon. Dit

neemt niet weg dat soms meer of soms minder kan of moet worden geactiveerd. De wetgever in Nederland staat bijvoorbeeld in het geheel geen activering van eigen aandelen toe. Voor ter beurze genoteerde ondernemingen zullen deze aandelen echter als zodanig activeerbaar zijn en om die reden voor activering geschikt zijn. Niettemin is activering niet toegestaan zodat om die reden het vermogen volgens de balans lager kan zijn dan het 'echte' vermogen.

De wetgever staat wel toe dat oprichtingskosten en aandelenuitgiftekosten worden geactiveerd. Oprichtingskosten van de rechtspersoon en de kosten van aandelenuitgifte zijn echter als zodanig niet activeerbaar omdat zij noch verhandelbaar zijn noch economisch waardeerbaar. Een goede grond voor het activeren is daarom eigenlijk niet te geven. Het wel activeren leidt derhalve tot het activeren van 'fictief' vermogen dat wil zeggen vermogen zonder substantie. Dit rechtvaardigt uit oogpunt van crediteurenbescherming de noodzaak van vorming van een wettelijke reserve ter hoogte van het geactiveerde bedrag.

Rechtens beschermde octrooien en niet-rechtens beschermde waardevolle ideeën mogen niet worden geactiveerd indien zij in het eigen bedrijf zijn voortgebracht, ook niet indien zij beantwoorden aan de maatstaven van activeerbaarheid. Zelfs de daaraan ten grondslag liggende kosten mogen niet worden geactiveerd. Dit laatste levert overigens wel de rechtvaardiging om eigen kosten van onderzoek en ontwikkeling te activeren mits een wettelijke reserve wordt gevormd. Overigens kunnen in eigen bedrijf voortgebrachte octrooien en dergelijke wel middellijk in aanmerking komen indien zij in de prijsbepaling van te verwerven aandelen in het kapitaal van rechtspersonen met dergelijke octrooien en dergelijke zijn meegenomen.

De zienswijze dat economische beschikkingsmacht over activeerbare goederen (in ruime zin) bepalend is voor de activeringsplicht, betekent dat als deze macht aanwezig is, activering op de balans moet plaatsvinden en dat de gevolgen van deze macht via het resultaat moeten worden verwerkt. Ligt de macht niet (meer) bij de houder dan komt activering van het oorspronkelijk goed niet of niet langer bij hem aan de orde, evenmin als de gevolgen van het houden of doen houden een aangelegenheid voor hem is.

De geschetste zienswijze roept soms complicaties op voor de jaarrekening van (rechts)personen die goederen *in eigen naam* houden maar *voor rekening van anderen*. De complicerende factor ontstaat door het element 'in eigen naam' en betreft alleen de verantwoording op de balans van de 'houder in eigen naam voor rekening van een ander'. Veelal wordt het juist geacht dat hij de betreffende goederen eveneens activeert, met passivering daartegenover van een schuld aan degene voor wiens rekening de goederen worden gehouden. De achtergrond hiervan is dat de houder voor eigen rekening in geval van insolventie van de houder in eigen naam geen bijzonder verhaalsrecht op de betreffende goederen heeft, evenmin als schuldeisers van de houder voor eigen rekening in geval van diens insolventie geen bijzonder verhaalsrecht op deze goederen hebben. Slechts indien die bijzondere verhaalsrechten wel aanwezig zijn, kan in die opvatting activering bij de houder in eigen naam achterwege blijven (zoals bij een zekerheidseigenaar).

De zo juist geschetste opvatting wordt in vele landen gedeeld en ook gevolgd. Zij vloeit uitdrukkelijk voort uit overwegingen van verhaalbaarheid in de gevallen dat het mis gaat. Deze opvatting laat ook zien dat er geen verschil is met het nettovermogen indien niet tot activering wordt overgegaan. Het is derhalve alleen een kwestie van weergave van de samenstelling van het vermogen en van de hoogte van balanstellingen.

Naar het mij voorkomt zal in situaties dat in eigen naam gehouden goederen die voor rekening van een ander komen en onafscheidbaar zijn van 'echte' eigen goederen, activering van deze goederen niet achterwege mogen blijven, zolang aan deze goederen geen bijzonder positie wordt toegekend. Wel is het zo dat blijkens rechtspraak van de Hoge Raad die bijzondere positie er wel is, indien duidelijk blijkt dat de in eigen naam gehouden roerende goederen voor een ander separaat worden gehouden. Te denken is bijvoorbeeld aan een bankrekening in eigen naam waarbij duidelijk wordt aangegeven dat de houder deze rekening ten behoeve van een ander aanhoudt (NJ 1984, 752). In dat geval komt activering bij de houder in eigen naam (met passivering van de daartegenover staande schuld) niet aan de orde.

Heeft de houder in eigen naam geen eigen goederen en zijn er geen andere schuldeisers dan degene voor wiens rekening gehouden wordt, dan zou activering (en dus ook passivering) achterwege kunnen blijven, omdat in die situatie de bijzondere verhaalsproblematiek niet speelt.

Overigens merk ik op dat als de houder in eigen naam uit hoofde van zijn houderschap voor rekening van een ander vorderingen op derden krijgt (bijvoorbeeld vordering wegens te ontvangen rente op obligaties gehouden in eigen naam maar voor rekening van de economisch gerechtigde), hij deze vorderingen moet activeren met passivering van een schuld aan de economisch gerechtigde. De vordering en schuld zijn immers niet voor compensatie vatbaar. De economisch gerechtigde zal dan een vordering op de houder opnemen en niet op de debiteur van de houder. Een vordering op deze debiteur – althans een door hem inbare vordering – heeft de economische gerechtigde immers niet.

Eveneens geldt dat als een rechtspersoon goederen in eigen naam maar voor rekening van een opdrachtgever koopt, hij de schuld uit dien hoofde als eigen schuld zal moeten passiveren, zolang hij niet heeft betaald. De goederen zal hij niet activeren, maar wel een vordering op zijn opdrachtgever. Ook hier geldt dat geen compensatie van vordering en schuld aan de orde is. De opdrachtgever moet de goederen wel activeren met daartegenover als passiefpost een schuld aan zijn opdrachtnemer.

2.3 Enkele voorbeelden van activeerbare goederen

Ter illustratie van het voorgaande bespreek ik hierna naast de enkele reeds aangeduide voorbeelden beknopt enkele veel voorkomende gevallen.

– Goederen met eigendom tot zekerheid bij een ander

De houder van deze goederen houdt voor eigen rekening en is dus activeringsplichtig. Zijn schuld moet hij passiveren met vermelding van de hiervoor gestelde zekerheid (dus ook eigendomsvoorbehoud en huurkoop moeten worden vermeld, zoals veelvuldig over het hoofd wordt gezien!).

De eigenaar tot zekerheid behoort het object *niet* te activeren. Gedacht moet worden aan eigendomsoverdracht tot zekerheid, fiduciaire cessie, huurverkoop, en verkoop met eigendomsvoorbehoud.

– Gehuurde goederen voor eigen rekening

Financiële leasing laat zich typeren als huur voor eigen rekening, zoals niet van huurkoop moet worden gesproken. Dit laatste is het geval o.m. bij automatische eigendomsovergang, koopplicht en nominale koopopties. In dat geval geldt hetgeen over huurkoop is opgemerkt.

Is van huurkoop geen sprake, dan is sprake van huur. Is het echter huur waarbij de huurder nominale verlengingshuuropties heeft verkregen, hoge restwaardegaranties heeft moeten toezeggen of waarbij de economische levensduur samenvalt met de contractduur, dan is er sprake van – wat ik aanduid met – huur voor eigen rekening. Economisch is er geen verschil met de huurkoopsituatie.

– Gehuurde goederen voor rekening verhuurder

Huur buiten het geval van ‘huur voor eigen rekening’ leidt niet tot activering bij de huurder. Hieronder valt ook operationele lease. Activeringsplichtig is de verhuurder respectievelijk de economische gerechtigde.

– Huur van eerder voor eigen rekening gehouden goederen

Het gaat hier om ‘sale-and-lease-back’. De economische beschikkingsmacht kan bij de huurder zijn gebleven dan wel bij de juridische eigenaar of een ander zijn gekomen. In het eerste geval verandert er niets, omdat de huurder het goed voor eigen rekening blijft houden. In het tweede geval is sprake geworden van gewone huur en zal dus bij de verkoop winst of verlies moeten worden genomen.

– Gefactoreerde vorderingen

Alleen indien de factor de door hem geaccepteerde vorderingen voor eigen rekening overneemt, verdwijnen zij uit de boeken van de overdrager, maar niet eerder. Indien na overdracht de vorderingen voor rekening van de factor zijn en de overdrager een beperkt algemeen risico opgelegd krijgt voor eventuele oninbaarheid, stelt de overdrager zich aansprakelijk voor de schuld van een ander (zijn ‘oude debiteuren’). Dit zal onder de niet te passiveren verplichtingen moeten blijken.

– Economische voorraden

Door te spreken van economische voorraden ontstaat veelvuldig het misverstand dat economische voorraden steeds voorraden zijn die al dan niet via een ander voor eigen rekening worden gehouden. Het begrip economische voorraad heeft alleen tot functie vast te stellen welk prijsrisico wordt gelopen. Zonodig moet hiervoor een voorziening worden gevormd.

Economische voorraden kunnen nog geheel bestaan uit toekomstige goederen en vallen om die reden gewoonlijk buiten de voorraden waarover economische beschikkingsmacht bestaat. Voor de handelaar in economische

voorraadposities zullen economische voorraden en economische beschikbare voorraden gewoonlijk wel samenvallen.

– Verwerving met terugwerkende kracht.

Het komt voor dat aandelen in andere vennootschappen worden gekocht met de clause dat deze aandelen geacht worden voor rekening van koper te komen vanaf een moment dat beduidend vóór het transactiemoment ligt, zelfs veelal beduidend voor het moment dat de onderhandelingen zijn aangevangen.

Door het element ‘voor rekening vanaf’ blijkt bij velen de gedachte post te vatten dat een economische verantwoording meebrengt dat inderdaad vanaf dat moment verantwoord mag worden. Men doet dan alsof de economische beschikkingsmacht in het verleden was overgedragen. Dit is een voorbeeld van verdraaiing van rechtsfeiten. Ook merk ik op dat overdracht van economische beschikkingsmacht met terugwerkende kracht onbestaanbaar is. Dit brengt mee dat verantwoording van resultaten op deze aandelen pas mogelijk wordt na het moment dat de economische beschikkingsmacht op de koper is overgegaan. Bij toepassing van de netto-vermogenswaarde kunnen dus pas vanaf dat moment ontstane resultaten bij de koper als resultaat in aanmerking komen.

– In beheer gegeven goederen

Indien goederen in beheer worden gegeven kan de inbeheergeving onder zodanige condities geschieden dat de beheerder juridisch eigenaar is geworden. Daar de beheerder echter voor de in-beheer-gever de goederen houdt of doet houden, blijft de in-beheer-gever in elk geval activeringsplichtig. De beheerder is eveneens activeringsplichtig omdat de in beheer ontvangen goederen onafscheidbaar zijn van zijn eigen goederen. Dit ligt alleen anders indien hij geen eigen goederen heeft en geen andere schuldeisers dan de in-beheer-gever. Er is echter alsdan geen goede reden om niet te activeren en te passiveren, omdat de jaarrekening dan tevens de functie van beheersverantwoording jegens de in-beheer-gever vervult. Ik verwijs tevens naar mijn eerdere opmerkingen over ‘in eigen naam voor rekening van een ander’ in 2.2.

– Gecertificeerde aandelen

Indien aandelen voor eigen rekening worden gehouden moet activering volgen, ook al zijn certificaten van aandelen hiertegenover door de houder van de aandelen uitgegeven. De certificaten moeten als schuldbewijzen worden gepasseerd. Uit het feit dat er certificaten zijn uitgegeven kan niet worden afgeleid dat deze aandelen voor rekening van de certificaathouders zijn of komen.

Ook al zouden zij wel voor rekening van certificaathouders worden gehouden – hetgeen mijns inziens alleen denkbaar zou zijn krachtens opdracht van de economische gerechtigden – dan nog blijft activering bij de aandeelhouder verplicht omdat de aandelen in eigen naam worden gehouden. Hierover zou slechts anders geoordeeld kunnen worden indien geen aandelen voor eigen rekening worden gehouden en geen andere schuldeisers dan de certificaathouders bestaan. Dit laatste is het gebruikelijke geval (administratiekan-

toor). Als aan deze laatste voorwaarden is voldaan kan activering (van de aandelen) en passivering (van de certificaten) achterwege blijven. Daar de jaarrekening in deze situatie gewoonlijk de rol van beheersverantwoording heeft, ontbreekt enige noodzaak om niet tot activering en passivering te besluiten.

De certificaathouder zal zijn certificaten in elk geval moeten activeren, aangenomen dat hij deze voor eigen rekening houdt of doet houden. Zou aangenomen moeten worden dat de gecertificeerde aandelen voor zijn rekening worden gehouden dan activeert hij zijn certificaten als aandelen. Is dit niet het geval, dan gaat het in wezen om in effecten belichaamde vorderingen.

2.4 Waardering

Het waarden dat wil zeggen het toekennen van waarde komt pas aan de orde als de activeringsplicht vaststaat. Deze waarde is op het verwervings-tijdstip de verkrijgingsprijs of de vervaardigingsprijs. In deze prijsbepaling kan waarde zijn toegekend aan elementen die bij zelfstandige verkrijging of bij voortbrenging in eigen bedrijf niet voor waardering in aanmerking komen.

Of de aldus toegekende waarde de in aanmerking komende waarde is, hangt af van het doel waarvoor waarde moet worden toegekend. In het kader van de jaarrekeningverantwoording zullen de daarvoor geldende grondslagen in aanmerking komen. Het valt buiten het kader van deze bijdrage om hierop verder in te gaan. Hier volsta ik met de opmerking dat als degene die in eigen naam maar voor rekening van een ander komende goederen onder zich heeft, deze goederen activeert, hij hen moet waarden volgens de zelfde grondslagen. Eventuele waardemutaties, opbrengsten en lasten uit dien hoofde worden evenwel rechtstreeks verwerkt in de schuldrekening met die ander.

3 Passiefbestanddelen van het vermogen

De vragen welke verplichtingen passiverbaar zijn, wanneer en (in beperkte mate) tegen welke bedragen, komen thans ter sprake. Het begrip verplichtingen hanteer ik hierbij in ruime zin door niet alleen aan te passiveren verplichtingen in de vorm van schulden en voorzieningen te denken, maar ook aan niet te passiveren verplichtingen.

3.1 Passiveerbaarheid

Bij verplichtingen van (rechts)personen moet niet gedacht worden aan algemene rechtsplichten. Het feit dat een (rechts)persoon net als ieder andere persoon zich zorgvuldig moet gedragen, is zo'n algemene rechtsplicht. Hiertoe behoort bijvoorbeeld ook de algemene aansprakelijkheid van een (rechts)persoon als werkgever voor werknemers, de aansprakelijkheid voor onderaannemers e.d.

Algemene rechtsplichten lenen zich niet voor passivering. Op een (rechts)persoon rustende verbintenissen kunnen in beginsel wel voor passivering in aanmerking komen, respectievelijk voor vermelding in de jaarrekening. Het moet dan gaan om al dan niet in rechte afdwingbare verplichtingen van de (rechts)persoon jegens derden die van invloed zijn of kunnen worden op de

financiële positie en het vermogen van de rechtspersoon. Hieruit volgt dat een zekere mate van bepaalbaarheid vereist is. Zo zal een verbintenis om iets niet te doen zich niet lenen voor verwerking in een jaarrekening, omdat zij niet is uit te drukken in financiële termen. Het feit dat als een (rechts)persoon wanprestatie pleegt, hij hierdoor schadeplichtig is, laat zich niet in een jaarrekening verwerken omdat zolang hiervan geen sprake is ook van een verplichting geen sprake is.

3.2 Toerekenbaarheid

Voor de toerekenbaarheid van verplichtingen jegens derden aan een (rechts)persoon ter passivering op de balans of ter vermelding in de toelichting op de balans van die (rechts)persoon is een grond vereist. Deze grond kan onder meer zijn een vonnis tot betaling van schadevergoeding, een opgelegde strafrechtelijke boete, de plicht tot betaling van contractuele boeten bij wanprestatie (uiteraard mits overeengekomen), de plicht tot loonbetaling, de plicht tot betaling van huur, de plicht tot terugbetaling van een ontwikkelingskrediet bij succesvolle ontwikkeling, een borgstelling, etc.

De aan de rechtspersoon toerekenbare verplichtingen zijn te onderscheiden in verplichtingen voor eigen rekening en in verplichtingen voor rekening van anderen. Dit onderscheid is primair van betekenis voor de winst- en verliesrekening. Verplichtingen voor eigen rekening zijn huidige of toekomstige lasten van de rechtspersoon. Verplichtingen voor rekening van anderen zijn in eigen naam aangegane verplichtingen in opdracht en voor rekening van anderen of ter waarborg van verplichtingen van die anderen met verhaalsrecht op hen. Zij leiden niet tot lasten van de rechtspersoon, tenzij deze anderen ten onrechte of door onvermogen deze verplichtingen niet vergoeden of in staat zijn om te vergoeden.

Uit oogpunt van weergave in de jaarrekening is er in beginsel geen verschil. Beide categorieën kunnen als gepassiveerde verplichtingen en als niet-gepassiveerde verplichtingen voorkomen.

De verplichtingen voor eigen rekening zullen als schuld worden gepassiveerd indien de juridische grond is geëffectueerd of, indien eerder, naar mate de economische grond is geëffectueerd. De rechtspersoon die de economische beschikkingsmacht verwerft zal daarom vanaf het verwervingsmoment de overeengekomen tegenwaarde als schuld moeten passiveren. Is er sprake van een verplichting zonder dat de economische of juridische grond is geëffectueerd dan moet deze verplichting in de toelichting van de jaarrekening worden vermeld.

De verplichtingen die in opdracht van en voor rekening van anderen in eigen naam zijn aangegaan en waarvoor de tegenprestatie is ontvangen moeten als eigen schuld worden gepassiveerd. Zij leiden tot het activeren van vorderingen op die anderen, rekening houdende met het risico van oninbaarheid. Zou de grond van de verplichting nog niet zijn geëffectueerd, dan geschiedt de vermelding van de verplichting in de toelichting.

De rechtspersoon die zich aansprakelijk stelt voor schulden en andere verplichtingen van anderen neemt eigen verplichtingen op zich, zij het met het karakter van waarborg. Hieronder valt ook het geval dat de rechtspersoon zich tot niet-draagplichtig hoofdelijk mede-schuldeigenaar heeft verbonden.

De verplichtingen als hierbedoeld moeten in de toelichting worden vermeld. Wordt de rechtspersoon aansprakelijk gehouden dan moet hij de te betalen schuld uit dien hoofde passiveren, met daartegenover de activering van een vordering, rekening houdende met het (grote) risico van oninbaarheid.

Het is wel vereist dat de in de toelichting te vermelden verplichtingen duidelijk worden verdeeld in verplichtingen uit hoofde van duurovereenkomsten, zoals huur, operationele lease e.d., overige verplichtingen met nog te ontvangen toekomstige tegenprestaties en de andere niet-gepassiveerde verplichtingen. Indien namelijk de in de toekomst te ontvangen prestaties niet worden ontvangen, zullen ook de daarvoor overeengekomen termijnen niet verschuldigd zijn.

Tussen het passiveren als schuld en de vermelding van de andere verplichtingen in de toelichting staan de voorzieningen voor verplichtingen, risico's en verliezen. Het kan zijn dat de grond van de verplichtingen is geëffectueerd, maar dat de hoogte van de gevolgen nog niet vaststaat. In dat geval moet een voorziening worden gevormd indien redelijkerwijze een schatting van de omvang van de gevolgen mogelijk is; vermelding in de toelichting is toereikend indien een dergelijke schatting niet mogelijk is.

Het is ook denkbaar dat onzeker is dat de grond van een verplichting is geëffectueerd (bijvoorbeeld een betwiste wanprestatie, dreigende aansprakelijkstelling). In deze situatie volgt in elk geval vermelding in de toelichting maar zal indien én een redelijke taxatie van het effectueren van de grond mogelijk is én een redelijke taxatie van de gevolgen voor de rechtspersoon mogelijk, een voorziening tegen het risico op het ontstaan van deze verplichting moeten worden gevormd. Een voorziening moet ook worden gevormd voor nog te ontvangen prestaties, indien voor de rechtspersoon de waarde van deze prestaties ligt beneden het bedrag van de door de rechtspersoon voor deze prestaties te betalen tegenprestaties.

De voorzieningen zullen er in alle gevallen toe leiden dat het bedrag van de eventuele nog in de toelichting vermelde verplichtingen wordt verminderd met het gepassiveerde bedrag van de voorzieningen.

Volledigheidshalve noem ik nog dat ook voorzieningen ter egalisatie van groot onderhoud (en dergelijke) moeten worden gevormd. Dergelijke voorzieningen zijn strikt genomen geen voorzieningen in dezelfde betekenis als hiervoor. Zij dragen meer het karakter van voorziening voor door de rechtspersoon jegens zichzelf aangegane verplichtingen.

3.3 Enkele voorbeelden van passiveerbare verplichtingen

Ter illustratie van het voorgaande bespreek ik hierna enkele voorbeelden van verplichtingen ter verduidelijking van het al dan niet passiveren.

– Veroordeling tot schadevergoeding

De juridische grond is geëffectueerd, zodat opnemings als schuld moet plaatsvinden. Zou in een afzonderlijke schadestaatprocedure de omvang nog moeten worden vastgesteld, dan zal zo goed mogelijk een voorziening moeten worden gevormd, zo die niet reeds in eerder stadium al is gevormd ('economische effectuering'). Is geen taxatie mogelijk, dan behoort de vermelding in elk geval in de toelichting.

– Geldlening

Het aangaan van een geldlening en het opnemen daarvan doet een terugbetalingsverplichting ontstaan. De economische en juridische grond vallen samen.

Zou een faciliteit zijn toegezegd die niet benut is, dan is een verantwoording alsof de faciliteit benut is (dus passivering) met daartegenover activering onjuist. Wel kan er reden zijn om de onbenutte faciliteit in de toelichting te vermelden ('wettelijk vereiste inzicht').

– Verworven goederen met eigendomsvoorbehoud

De schuld uit dien hoofde zal volledig worden gepassiveerd. De economische grond is in elk geval geëffectueerd.

– Huur voor eigen rekening

Huur voor eigen rekening (inclusief huurkoop en financiële lease) leidt tot activering van het gehuurde. De contante som van de verschuldigde termijnen wordt onder schulden opgenomen, omdat de economische grond is geëffectueerd.

– Huur voor rekening verhuurder

Het totaalbedrag van deze huurverplichtingen over de aangegane onopzegbare huurperiode voor komende jaren moet worden vermeld in de toelichting (inclusief verschuldigde bedragen bij voortijdige beëindiging onder aftrek van de dan buiten aanmerking blijvende huurtermijnen). Zou het verwachte huurgenot minder waard zijn dan het totaal van de verplichtingen dan moet ten laste van het resultaat een voorziening worden gevormd. In komende perioden moet de gevormde voorziening ten gunste van het resultaat vrijvallen (de hogere huurlasten komen in die periode ten laste van het resultaat).

– Inkoopverplichtingen

De rechtspersoon kan allerlei inkoopverplichtingen op de balansdatum hebben lopen. Zolang de rechtspersoon de economische beschikkingsmacht over de contractueel bedongen goederen nog niet heeft, behoort geen activering plaats te vinden. De verplichting behoort dan ook niet gepassiveerd te worden, maar wel vermeld te worden in de toelichting. Zou echter het bedrag van de verplichting hoger zijn dan de waarde van de nog te ontvangen goederen, dan moet een voorziening voor het te verwachten verlies worden gevormd.

– Investeringsverplichtingen

Het bedrag van de aangegane investeringsverplichtingen (bijvoorbeeld tot de bouw van vaste activa, aanschaf van deelnemingen, inkoop van eigen aandelen) behoort uit de toelichting te blijken, indien van toepassing onder aftrek van verrichte vooruitbetalingen en wel zolang de economische beschikkingsmacht niet bij de investeerder is komen te liggen.

– Excessieve boeteclausules

In overeenkomsten opgenomen boeteclausules wegens wanprestatie zullen in de toelichting van de jaarrekening niet vermeld worden. Dit wordt echter anders indien zij voor de branche zeer ongebruikelijk zijn en tot hoge bedragen zijn overeengekomen ('wettelijk vereiste inzicht'). Krappe leveringstermijnen zullen er in deze gevallen al gauw toe leiden dat voorzieningen gevormd moeten worden.

– Ontwikkelingskrediet

Een ontwikkelingskrediet kan een voorbeeld zijn van een opschortende voorwaardelijke verplichting. Zij wordt niet gepassiveerd, maar strekt tot een bijdrage van de overheid in de ontwikkelingskosten. Bij succesvolle ontwikkeling moet terugbetaling volgen. Dit brengt mee dat in elk geval het totaal van deze voorwaardelijke verplichting uit de toelichting moet blijken. Naarmate het waarschijnlijker wordt dat terugbetaling aan de orde moet komen, moet echter een voorziening worden gevormd en als de terugbetaling vaststaat, een schuld worden gepassiveerd.

– Gestelde aansprakelijkheid

Verplichtingen uit hoofde van gestelde aansprakelijkheid (bijvoorbeeld borg, aval, hoofdelijkheid jegens bank, terugkoopverklaring) zijn eigen verplichtingen van de rechtspersoon voor schulden en andere verplichtingen van anderen. Zij worden daarom *ten onrechte* wel aangeduid met voorwaardelijke verplichtingen. De rechtspersoon moet dergelijke verplichtingen als schuld passiveren indien zij aansprakelijk wordt gehouden, of als voorziening indien de hoogte niet vaststaat maar wel redelijkerwijze taxeerbaar is. Staat de grond nog niet vast, maar is de kans op effectuering groot en zijn de gevolgen ook redelijkerwijs kwantificeerbaar dan moet eveneens een voorziening worden gevormd. Met de mogelijkheid van verhaal en regres mag in de omvang van de gepassiveerde bedragen geen rekening worden gehouden. Het totaalbedrag van de verplichtingen uit hoofde van specifieke aansprakelijkheidsstellingen moet worden vermeld in de toelichting, zij het onder aftrek van als schuld of voorziening gepasseerde bedragen.

– Fiscale eenheid

De fiscale eenheid brengt mee hoofdelijke aansprakelijkstelling voor alle belastingschulden (vennootschapsbelasting; toekomst: omzetbelasting) van de leden van de fiscale eenheid. De moedermaatschappij zal de belasting-schuld voor het geheel verantwoorden. Afzonderlijke vermelding van bedragen in de toelichting komt niet aan de orde. Eventuele met dochters te verrekenen bedragen als vordering en/of schuld moeten worden geactiveerd respectievelijk gepassiveerd mits hieromtrent afspraken zijn gemaakt dan wel feitelijke nakoming gewaarborgd is.

Dochters moeten het bestaan van de hoofdelijkheid vermelden en hun aandeel daarin zo goed mogelijk schatten. Hiervoor gelden zij namelijk als draagplichtig schuldenaar. Voor het overige deel past de vermelding in de toelichting en geldt hetgeen hiervoor over aansprakelijkstellingsverplichtingen is opgemerkt.

– Latente belastingvoorziening

De schuldverhouding jegens de fiscus wordt door het fiscale recht bepaald. De belasting over de fiscale winsten vormt een te passiveren schuld (juridische grond is geëffectueerd). Door afwijkende bedrijfseconomische en fiscale regels van resultaatbepaling zal de bedrijfseconomische last in de winst- en verliesrekening veelal afwijken van de belastingschuld. Is de last hoger dan ontstaat de latente belastingvoorziening voor zover het tijdelijke verschillen betreft. Deze voorziening drukt dus uit het bedrag van de economische belastingverplichting, welke juridisch in de toekomst verschuldigd kan worden bij voldoende fiscale winst met inachtneming van de fiscale regels.

Bij toegepaste herwaarderingen op aanwezige activa is de economische grond voor de economische belastingverplichting nog niet geëffectueerd. Er is dus sprake van een uitgestelde economische belastingverplichting. Een dergelijke verplichting hoort in de toelichting te worden vermeld, en wordt pas tot voorziening indien en naarmate de economische grond is geëffectueerd (verbruik, afschrijving en/of vervreemding) respectievelijk de kans op het effectueren op korte termijn is te verwachten (voorgenomen verkoop).

De wet laat overigens de mogelijkheid open om ook voor de uitgestelde economische belastingverplichtingen voorzieningen te vormen. Een goede grond vanuit de gegeven analyse is hiervoor niet te geven. Dit neemt niet weg dat er redenen zijn om het bedrag daarvan te noemen omdat bij overdracht van aandelen de aanwezigheid van dergelijke verplichtingen in de prijsbepaling een rol speelt.

3.4 Waardering

Het waarden dat wil zeggen het toekennen van waarde komt pas aan de orde als passiveringsplicht vaststaat. Daarnaast zou de waarde een rol kunnen spelen bij de vermelding van niet te passiveren verplichtingen.

De hoofdregel voor de waardering van verplichtingen en voorzieningen is de *verkrijgingsprijs*. Waardering tegen *actuele waarde* in de balans is in de Nederlandse wet voor jaarrekeningdoeleinden niet toegestaan. Het vermelden van de actuele waarde in de toelichting van te passiveren en niet te passiveren verplichtingen is uiteraard wel mogelijk.

Voor schulden betekent de grondslag van verkrijgingsprijs bij goederentransacties de daarvoor te betalen bedragen en voor opgenomen leningen het terug te betalen bedrag. Over het geheel genomen zullen er bij deze waardering weinig problemen ontstaan. Complicaties worden soms aanwezig geacht bij renteloosheid, bij lage rente, bij uitgifte van warrant-leningen en bij verschillen tussen ontvangen en terug te betalen bedragen.

Verschillen tussen ontvangen en terug te betalen bedragen zullen veelvuldig samenhangen met van de marktrente afwijkende leenvoeten. Indien het op de lening terug te betalen bedrag hoger is respectievelijk lager is dan het als lening ontvangen bedrag is het verschil te zien als rentelast respectievelijk renteverlaging die over de looptijd van de lening in het resultaat moet worden geamortiseerd, een en ander in samenwerking met de nominale rente. Een afwijkende rente kan bij uitgifte van een lening ook ontstaan omdat aan de uitleners andere ten laste van de lener komende voordelen worden toegekend. Deze voordelen zullen in samenhang met de nominale rente als last

moeten worden verantwoord over de looptijd van de lening. Voordelen die niet ten laste van de lener komen blijven echter buiten beschouwing.

In alle gevallen dat leningen een afwijkende rentevoet kennen, is er geen enkele reden om hen tegen contante waarde te waarderen en daardoor schuldficties op de balans te gaan verantwoorden. Ook leningen met warrants moeten worden gewaardeerd conform de hoofdregel, dus tegen het terug te betalen bedrag. Een verlaging van dit bedrag met de marktwaarde van de warrants onder oprenting gedurende de looptijd valt hierbuiten en komt dus niet in aanmerking.

Ook voorzieningen moeten op de grondslag van verkrijgingsprijs zijn gewaardeerd. De hoogte zal hierbij zo goed mogelijk getaxeerd moeten zijn. Hierbij zal indien het om belastingvoorzieningen gaat, uitgegaan moeten worden van de fiscale faciliteiten en doorschuiving van de gevolgen daarvan, zolang er geen aanwijzingen tot het tegendeel zijn.

Daar een verdere bespreking van waardering van verplichtingen en voorzieningen buiten het bestek van deze bijdrage valt, volsta ik met de gemaakte opmerkingen.

4 Ter afsluiting

De vaststelling welke goederen (in ruime zin) voor activering in aanmerking komen, welke verplichtingen en voorzieningen moeten worden gepassiveerd en welke waarden daaraan moeten worden toegekend zijn bepalend voor de hoogte en samenstelling van het (eigen) vermogen van een (rechts)persoon.

Hiervoor is gebleken dat de criteria voor activeerbaarheid en passiverbaarheid in hoofdzaak economisch georiënteerd zijn, evenals voor de vaststelling bij wie activering en passivering moet geschieden, een duidelijke economische maatstaf geldt (economische beschikkingsmacht, respectievelijk economische effectuering). De criteria van activeerbaarheid staan vooral in het teken van de crediteurenbescherming. Dit verklaart de noodzaak van *substantie* voor te activeren bedragen, respectievelijk indien activering zonder substantie mogelijk blijkt, van aanvullende waarborgen. Geactiveerd wordt bij hem *voor wiens rekening* de goederen worden gehouden. Dit vloeit voort uit de maatstaf voor activering: de *economische beschikkingsmacht*.

Het moment waarop de economische beschikkingsmacht wordt verworven is bepalend voor het activeren bij de verwerver en het passiveren van een schuld aan de vervreemder, maar vormt tegelijkertijd bij de vervreemder het tijdstip van opbrengstverantwoording en van het activeren van de vordering op de verwerver.

Soms kan activering ook vereist zijn zonder dat de economische beschikkingsmacht is verworven. Dit is het geval indien een (recht)persoon in eigen naam voor rekening van een ander goederen verkrijgt en onder zich houdt, onafscheidbaar van eigen goederen. In die situatie gaan de goederen in wezen over in de positie van 'voor eigen rekening' met een vorderingsrecht ter hoogte van de waarde voor die ander.

Verplichtingen worden gepassiveerd naar mate de grond is ontstaan of indien eerder, *in economische zin* is geëffectueerd. Dit laatste is het geval naar mate

prestaties worden ontvangen door de schuldenaar. Bij een gewone huur is dit naarmate de huurperiode verstrijkt, bij een huur voor eigen rekening is dit terstond het geval.

Verplichtingen die niet gepassiveerd worden, moeten in elk geval uit de toelichting blijken, te onderscheiden in die, welke wegvallen bij niet-nakoming door de wederpartij, aansprakelijkheidstellingsverplichtingen en de overige verplichtingen.

Het bedrag waartegen geactiveerde goederen zijn gewaardeerd, geeft de hoogte van het (bruto-)vermogen aan volgens de gehanteerde waarderingsgrondslagen. Hierop komt in mindering het bedrag van de gepassiveerde schulden en voorzieningen, volgens de gehanteerde waarderingsgrondslagen. Het saldo is het eigen vermogen waarop voor beoordelingsdoeleinden de niet-gepassiveerde verplichtingen nog in mindering komen, voor zover tegenover deze verplichtingen geen te waarderen tegenprestaties staan.

De gehanteerde waarderingsgrondslagen kunnen verschillen naar gelang het doel van de waardering. Dit relativeert het oordeel over de vermogenshoogte. Dit maakt wel duidelijk dat een uiteenzetting van de gehanteerde grondslagen in elk geval vereist is. Of deze grondslagen aanvaardbaar zijn, moet worden beoordeeld in het licht van het doel van de waardering. Dit is bij uitstek een bedrijfseconomisch vraagstuk, dat evenwel voor jaarrekeningdoeleinden bezien moet worden binnen het hiervoor uiteengezette raamwerk en de wettelijke grenzen. Met deze wettelijke grenzen doel ik dus niet alleen op eisen van dwingendrechtelijke aard ter zake van de jaarrekening maar ook op de samenhang met het kapitaal- en vermogensbeschermingsrecht.

Met het voorgaande heb ik – naar ik hoop – ook laten zien dat *Verslaggevingsrecht* (onderdeel van het ondernemingsrecht) en *Waarde en Winst* (onderdeel van de bedrijfseconomie) de huidige pijlers van het vak *Externe Verslaggeving* vormen.

Deze pijlers verhouden zich niet in de zin van formeel-juridisch tot materieel-economisch. Het Verslaggevingsrecht richt zich vooral op de vraagstukken van activeerbaarheid, passieveerbaarheid en economische toerekenbaarheid, mede in het licht van het ondernemings- en vennootschapsrecht. Het vak *Waarde en Winst* richt zich vooral op de economische waardeerbaarheid, op de overgang van de economische beschikkingsmacht en op methoden van waardering en resultaatbepaling, mede in het licht van ontwikkelingen op het gebied van bedrijfseconomische theorieën. Hiermee is maar gezegd dat *Externe Verslaggeving* als vak nimmer noch het *Verslaggevingsrecht* noch *Waarde en Winst* kan vervangen. Het vak *Externe Verslaggeving* dient op deze beide vakken voort te bouwen.